

Constant: New Babylon

Een keuze uit het project New Babylon ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag, 29 juni t/m 8 september 1985

Constant Nieuwenhuys, kortweg Constant genoemd, is een schilder. In 1920 in Amsterdam geboren, wordt hij voor het eerst bekend in de jaren direct na de Tweede Wereldoorlog: in 1948 hoort hij samen met Karel Appel en Corneille tot de oprichters van de eerste internationale kunstenaarsbeweging, die Europa kent na het intellectuele én artistieke isolement dat de oorlog de landen had opgelegd. Cobra is de naam van de groep. Naast Nederlandse zijn hierin ook Belgische en Deense kunstenaars vertegenwoordigd.

Tussen 1956 en 1969 houdt de schilder Constant zich evenwel voornamelijk bezig met architectuur, in het bijzonder met de stedelijke omgeving van de mens in de toekomst. Hij geeft deze gestalte in maquettes en plattegronden, schilderijen, tekeningen en grafiek; samen vormen zij het voorstel van de kunstenaar voor de stad van de toekomst: New Babylon.

*Mobiel ladderlabyrint, 1967
aquarel, kleurpotlood*

Hij heeft dit voorstel ook toegelicht in vele voordrachten en artikelen. De sleutelwoorden, die hierin telkens weer voorkomen, zijn vrijheid, creativiteit en spel. Het zijn woorden, die volgens Constant in onze huidige maatschappij voor het merendeel van de mensen slechts abstracte begrippen zijn en die in het dagelijks leven geen daadwerkelijke betekenis hebben. Met zijn voorstel - New Babylon - tracht Constant een omgeving aan te duiden waarin deze begrippen een vanzelfsprekend gegeven van alle mensen zullen zijn.

Waar nu ligt de oorsprong van Constants besluit een geheel nieuwe stedelijke omgeving vorm te geven?

Constant is een kunstenaar en zijn werk - of beter gezegd het werk van een kunstenaar - is het resultaat van een vrije, creatieve uiting. De kunstenaar is volstrekt vrij of zou dit moeten zijn. Juist hierin onderscheidt hij zich volgens Constant van de meeste mensen. Immers zij zijn gebonden aan de plichten en taken, die zij in de maatschappij moeten vervullen. Door dit

onderscheid is de kunstenaar een uitzondering, met dien verstande dat hij een uitzondering is in onze maatschappij. Alleen hij heeft zich de vrijheid verworven - meestal niet dan na grote inspanning - zich creatief te uiten. Volgens Constant is creativiteit niet het voorrecht van een enkeling, maar het recht - omdat het een aangeboren eigenschap is - van alle mensen. Ieder mens heeft creatieve mogelijkheden; ieder mens kan kunstenaar zijn.

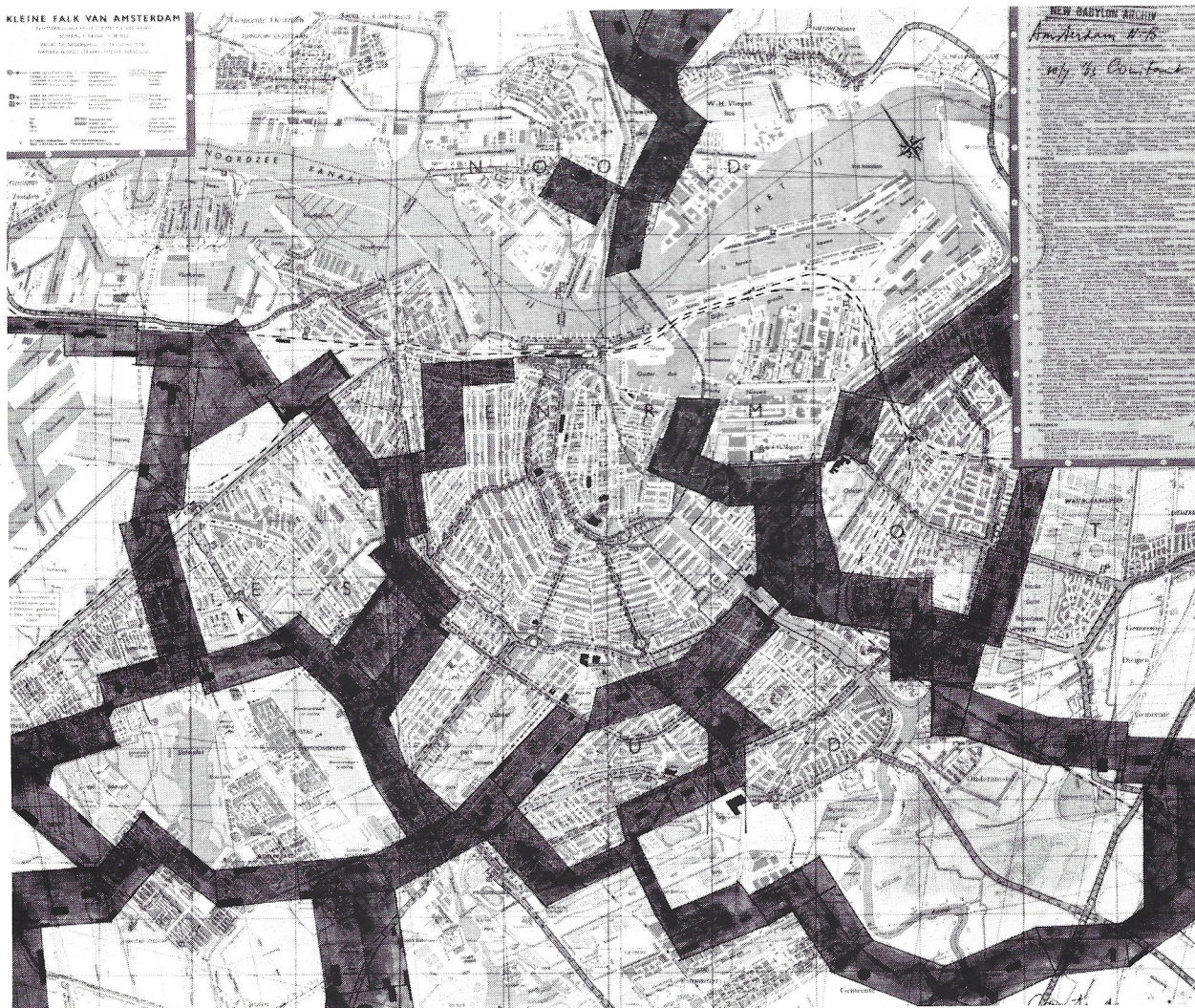
De huidige samenleving belemmert volgens Constant echter de ontplooiing van deze mogelijkheden. Al in zijn vroegste manifesten - geschreven vlak na de Tweede Wereldoorlog - verbindt Constant zijn visie op kunst en kunstenaars met een Marxistische kritiek op de bestaande structuur van de maatschappij, die de onvrijheid van de massa in stand houdt. Volgens Constant zijn vrijheid en creativiteit ten nauwste met elkaar verbonden. Onvrijheid verhindert creativiteit, verhindert een menswaardig bestaan. In zijn begintijd als schilder - toen Constant lid was van Cobra - ziet Constant het zoeken naar een nieuwe kunst niet los van het streven naar een nieuwe, gesocialiseerde samenleving. Als kunstenaar meent hij een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren door een kunst „die de scheppende instincten, die nog onbewust in de mens sluimeren, tot ontwaken te brengen”. Door zijn werken zal de mens met zijn beperking en

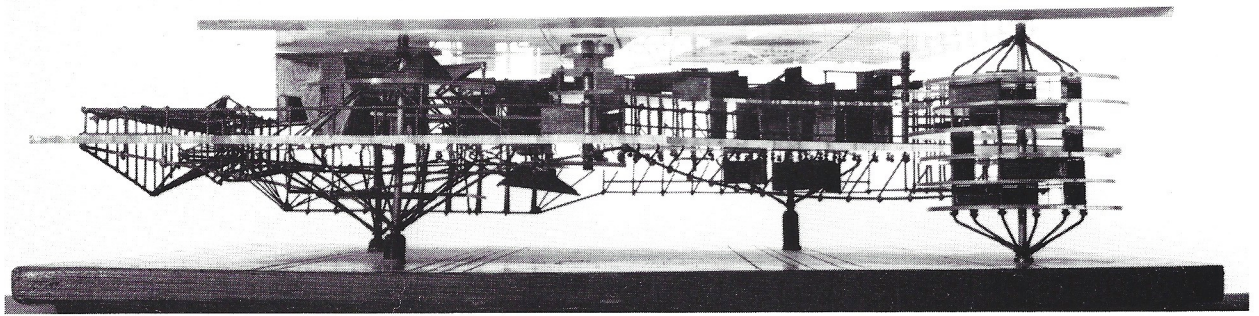
gebondenheid zijn eigen mogelijkheden leren zien; mogelijkheden, die binnen ieders bereik liggen. Constant ziet zijn werk als een stimuleren van een „nieuwe fantastische wijze van zien.”

Juist door deze instelling gaat Constant zich al in de jaren vijftig verdiepen in de dagelijkse omgeving van de mens: de stad, waarin hij woont en werkt. Hij maakt zwerftochten door steden en door de zich snel uitbreidende voorsteden. Hij ziet hoe de sfeer van een stad niet alleen bepaald wordt door huizen, huizenblokken en gebouwen, maar ook door de plaatsen, waar mensen samen zijn: de straat, het plein, het café. Hij ziet de nieuwe, verstikkende verstedelijking, waarbij de mogelijkheden elkaar te ontmoeten verschromen en ruimten voor onverwachte, spontane gebeurtenissen ontbreken. In de efficiënte, heldere indeling en de uiterst functionele vormen van de jaren vijftig neemt hij een dwangmatige ordening waar, die de omgeving de mens oplegt, maar die in strijd is met zijn natuurlijke aanleg zich spontaan en creatief te uiten. En deze dwangmatigheid ziet Constant weer verbonden met de onvrije structuur van de samenleving. Zoals Constant tot die tijd werken schilderde, waarmee hij de creatieve mogelijkheden van de beschouwer trachtte te stimuleren, zo besluit hij nu met voorstellingen (maquettes, plattegronden en tekeningen) een stedelijke omgeving vorm te geven, die ruimte biedt voor spontaniteit en vrijheid.

Nu is Constant niet de enige, die, verontrust door de ontwikkeling van de stad en het stadsleven, denkbeelden en projecten voor een stedelijke omgeving gaat ontwerpen (urbanisme). In de 19de eeuw veranderden de functie en het aanzien van de stad als gevolg van de industriële revolutie. Een

*New Babylon/Amsterdam, 1963
inkt, offset*

Gele sector, 1958
metaal, plexiglas, hout

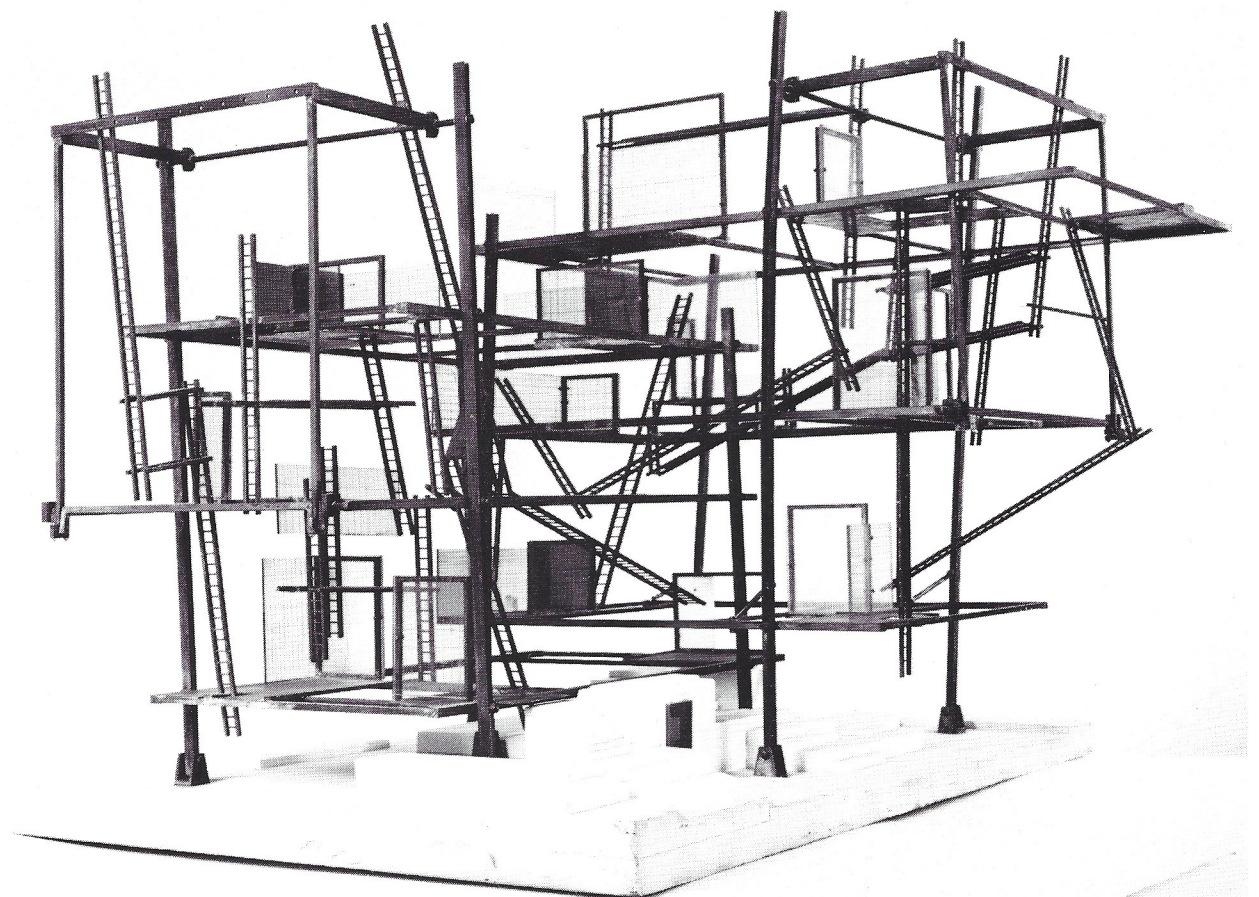
ingrijpend proces van verstedelijking ging in toenemende mate onze omgeving beheersen. Verontrust door de chaotische groei van industriesteden - door de trek van het platteland naar de stad - gaan urbanisten al in die tijd een nieuwe orde en vorm voor de stad zoeken. Tegenover de waargenomen wanorde plaatsen zij het model van een ideale stad. De meeste urbanisten gaan hierbij uit van de bestaande maatschappij, waarin de stad geordend is volgens haar drie voornaamste, traditionele functies: wonen, werken en recreatie. Ook Constants plannen voor de toekomstige stad, die hij New Babylon noemt, betreffen een ideale stad. Hij gaat echter uit van een wezenlijk andere maatschappij: hij stelt zich voor, dat in een totaal geïndustrialiseerde en gesocialiseerde samenleving de traditionele functies van de stad hun betekenis verloren hebben. In dit toekomstbeeld, dat Constant in New Babylon aan

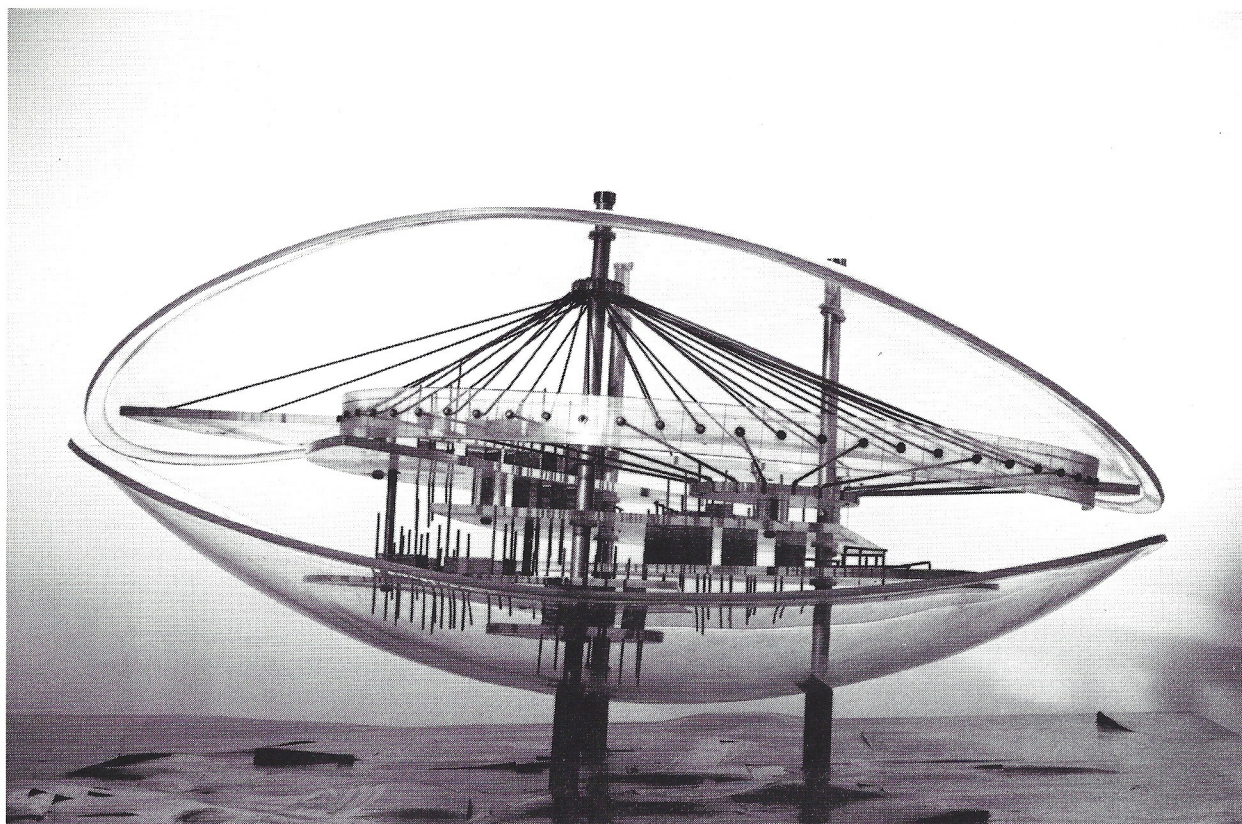
de orde stelt, sluit hij aan bij de visie van Marx op het leven na de revolutie. Slechts na de revolutionaire omwenteling van de maatschappij zal de omgeving van de mens een vorm aannemen, die een aspect en een uiting is van een klassenloze samenleving. In deze toekomst zullen de grond en de productiemiddelen het eigendom zijn van iedereen; een volledige automatisering zal zorgen voor een overvloed aan gebruiksgoederen. Met andere woorden: de productie is geautomatiseerd, de consumptie is voor iedereen. De mens zal niet meer hoeven werken voor zijn bestaan.

„De mens - schrijft Constant- staat op het punt zijn bestaan als nuttigheidsdier op te geven en zich tot op het niveau van een scheppend wezen te verheffen”.

Immers, wanneer de mens niet langer gebonden is door de arbeid, kan hij al zijn tijd en energie wijden aan creatieve activiteiten. Het leven zal een onafgebroken spel zijn. Het spel houdt op recreatie te zijn in de zin van re-creëren, her-stellen van energie, die door arbeid verloren ging. Het spel wordt het middel om het leven van ieder mens een VOLKOMEN eigen, menswaardige vorm te geven. De omgeving van de mens zal een volstrekt andere zijn dan alle tot dusver bekende vormen van stedenbouw: bevrijd van de plichten van de arbeid,

Mobiel ladderlabyrint, 1967
messing, plexiglas, hout

Spatiovore, 1960
metaal, plexiglas, hout

is de mens niet langer gebonden door zijn werk aan een vaste standplaats of aan een vaste dagindeling. Zijn omgeving is hierdoor niet meer de plaats, waar hij moet werken, wonen of zijn recreatie opzoeken; het is de ruimte, waar hij zijn spel ontplooit.

Constant ziet zijn taak als kunstenaar in de voorbereiding van deze nieuwe omgeving. Hij beseft evenwel, dat het op het ogenblik onmogelijk is zich een duidelijk omlijnd en uitgewerkt beeld te vormen van de omgeving van de mens-na-de-grote-revolutie. Hij weet, dat hij uitsluitend met materialen en vormen van deze tijd kan werken. Zijn modellen voor New Babylon vat hij niet op als exacte voorbeelden, maar als uitdagende projecten: het gaat hem niet zozeer om de geconstrueerde vormen zelf, als wel om de vrije levensvormen, die deze aanduiden. Hij zegt: „Mijn modellen zijn niet gewoon architectonische constructies; het zijn basis-modellen voor een grotere vrijheid, voor een grotere flexibiliteit van zeer gevarieerde omgevingen.”

De werkelijke ontwerpers van New Babylon zullen volgens Constant de mensen zelf zijn: de vormgeving van de eigen omgeving hangt samen met de vormgeving van het eigen leven: het behoort tot het leven van de spelende mens, de „homo ludens”.

Vereniging van Haagse Museumvrienden

Deze uitgave is tot stand gekomen met steun van de Vereniging van Haagse Museumvrienden.

Het Lidmaatschap van de vereniging biedt de volgende voordelen:

- Gratis toegang tot de vaste verzamelingen van de gemeentelijke musea.
- Gratis of tegen gereduceerde prijs toegang tot de tentoonstellingen.
- Korting op bepaalde toegangsprijzen voor concerten, lezingen en andere activiteiten georganiseerd in deze musea.
- Jaarabonnement op alle door de gemeentelijke musea uit te geven tentoonstellingscatalogi voor een speciale prijs.
- Jaarabonnement op alle tentoonstellingsaffiches van deze musea tegen een speciale prijs.
- Korting bij aanschaf van de nationale museumkaart.
- Gratis abonnement op het maandbulletin met gegevens over de musea.
- Abonnement op het Museumjournaal tegen gereduceerde prijs.
- Voor openingen van tentoonstellingen zullen in het algemeen bij toerbeurt een aantal leden worden uitgenodigd.

Door lid te worden van de Vereniging van Haagse Museumvrienden maakt U het mogelijk de steun aan het Haags Gemeentemuseum, het Kostuummuseum en Museum Bredius voort te zetten en uit te breiden. De musea hebben juist nu ieders steun nodig.

De contributie bedraagt:

f 35,—	per persoon
f 30,—	voor houders van een 65+ pas
	resp. voor damesleden van 60 jaar en ouder
f 25,—	voor jongeren dan 25 jaar
f 17,50	voor gezinsleden van een lid overeenkomstig één der bovengenoemde categorieën.

U kunt zich als lid opgeven bij de kassa of de boekenstand van het Haags Gemeentemuseum (tel.: 070-514181 tst. 135), of schriftelijk, te richten aan Vereniging van Haagse Museumvrienden, Postbus 72, 2501 CB 's-Gravenhage.

Colofon:

uitgave: Haags Gemeentemuseum juni 1985
samenstelling: Mariette Josephus Jitta
foto's: Haags Gemeentemuseum
vormgeving en druktechnische verzorging:
Gemeentedrukkerij van 's-Gravenhage